

บทที่ 6

สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้ เป็นศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบจากการทำลายวัฏธรมืดที่เสื่อมคุณภาพต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม และเพื่อศึกษาผลกระทบจากการทำลายวัฏธรมืดที่เสื่อมคุณภาพต่อสุขภาพทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้ปฏิบัติงานในโรงงานและประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณโดยรอบ วิธีการศึกษา โดยให้แบบสอบถามกับผู้ปฏิบัติงานในโรงงานวัฏธรมืดทหาร จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 61 คน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน 7 หมู่บ้าน บริเวณโดยรอบโรงงานวัฏธรมืดทหาร ในตำบล ย่านมัทรี ตำบลสระทะเล อำเภอพยุหะคีรี การสุ่มตัวอย่างจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง 162 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยใช้สร้างขึ้นเอง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และมีผู้ช่วยนักวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA One-way analysis of variance) โดยการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ทั้งหมดด้วยโปรแกรม SPSS For Windows (Statistical Package for Social Sciences) ผลการวิจัยมีดังนี้ .-

6.1 สรุปผลการศึกษา

6.1.1 ผู้ปฏิบัติงานในโรงงานวัฏธรมืดทหาร

ก) ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ปฏิบัติงานในโรงงาน ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 90.2 เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 9.8 อยู่ในสังกัดหน่วยงานกองโรงงาน คิดเป็นร้อยละ 83.6 กองควบคุมมาตรฐานการผลิต คิดเป็นร้อยละ 13.1 แผนกช่างโยธา กองบริหารและกองวิจัยและพัฒนา คิดเป็นร้อยละ 1.6 มีอายุการทำงานอยู่ระหว่าง 6-10 ปี โดยคิดเป็นร้อยละ 60.7 รองลงมา น้อยกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 14.8 ผู้ที่มีอายุการทำงาน อยู่ระหว่าง 11 - 15 ปี และมากกว่า 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.1 และ 11.5 ลักษณะงานที่ปฏิบัติส่วนใหญ่เป็น พนักงานทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 93.4 และผู้ปฏิบัติในห้องควบคุมเครื่องหรือพนักงาน ควบคุมการผลิต ผู้ช่วยวิศวกร วิศวกรประจำเครื่องและหัวหน้าแผนก คิดเป็นร้อยละ 6.6

ข) ความรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านมลภาวะทางอากาศของผู้ปฏิบัติงานในโรงงานอุตสาหกรรมเปิดทวารส่วนใหญ่ผู้ปฏิบัติงานได้ติดตามข่าวสารจากสื่อภายนอก เช่น วิทยุโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 93.4 บอร์ดติดประกาศประจำหน่วยงาน บอร์ดนิทรรศการด้านความปลอดภัย คิดเป็นร้อยละ 96.7 ข่าวสารประชาสัมพันธ์ (โรงงานอุตสาหกรรม) คิดเป็นร้อยละ 98.4 และผู้บังคับบัญชาจากการการฝึกอบรม รายงานการประชุม รายงานผลการตรวจวัด คิดเป็นร้อยละ 35.1 ตลอดจนเพื่อนร่วมงาน การสนทนา พูดคุย คิดเป็นร้อยละ 96.5

ค) สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในโรงงานอุตสาหกรรมเปิดทวารส่วนใหญ่ พบว่า ปัญหาควันเขม่าดินปืน คิดเป็นร้อยละ 82.0 แสงสว่างไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 68.9 กลิ่นไอระเหยสารเคมีปัญหาฝุ่น คิดเป็นร้อยละ 62.3 ความสั่นสะเทือน คิดเป็นร้อยละ 57.4 เสียงดังเครื่องจักรอุปกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 55.7 กลิ่นก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ คิดเป็นร้อยละ 55.7 ได้แก่ อันตรายจากอุปกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 34.4

6.1.2 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณโดยรอบ

ก) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 55.6 เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 44.4 มีอายุอยู่ระหว่าง 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.5 และมีอายุอยู่ระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.3 สถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 63.0 รองลงมา โสด คิดเป็นร้อยละ 29.0 ระดับการศึกษาจบประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 40.1 และจบมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 32.1 ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 30.9 และข้าราชการรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 30.2 ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง 2,000 – 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 32.1 และมีรายได้ 5,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 22.8 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมาแล้วเป็นเวลา 21 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 56.2 และอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน 16 – 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 14.8

ข) ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบ, แหล่งกำเนิด, อันตรายของมลภาวะทางอากาศ ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณโดยรอบ ส่วนใหญ่มีความรู้ปานกลางเกี่ยวกับคนที่ เป็นโรคภูมิแพ้หรือหอบหืดจะไวต่อการเจ็บจากมลพิษทางอากาศมากกว่าคนปกติ การสร้างโรงงานผลิตวัตถุระเบิดทวารใกล้หมู่บ้านทำให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศมากขึ้น ความรู้ความเข้าใจของมลพิษทางอากาศทำให้ผู้คนในหมู่บ้านป่วยเป็นโรคทางเดินหายใจและโรคผิวหนัง ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ มีอันตรายต่อนัยน์ตาทำให้ระคายเคืองแสบตา ปัญหามลพิษในอากาศ จากก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์เป็นสาเหตุทำให้เกิดมลภาวะฝนกรด แหล่งน้ำตามธรรมชาติเสื่อมสภาพ ฝุ่นละออง ควันเขม่าดินปืน ไอกรดก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ที่เกิดขึ้นนั้นทำให้คนเป็น

โรคผิวหนัง นอกจากปัญหาของก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ แล้วชุมชนยังได้รับความเดือดร้อนว่าคาญจากปัญหาด้านเสียงระเบิด ฝุ่นละออง ควันเขม่า ไออกรด และการขนส่งวัตถุระเบิดเชื้อเพลิงจากโรงงานวัตถุระเบิดทหารและก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ทำให้เกิดโรกระบบทางเดินหายใจ (เช่นหัด ไซนัสอักเสบ หลอดลมอักเสบเรื้อรัง) สำหรับมลพิษทางอากาศที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านมีแหล่งกำเนิดมาจากการทำลายวัตถุระเบิดที่ไม่ได้มาตรฐานของโรงงานผลิตวัตถุระเบิดทหาร ปัญหามลพิษทางอากาศจากการทำลายวัตถุระเบิดที่ไม่ได้มาตรฐานมีผลต่อพืชผลทางการเกษตรและสิ่งแวดล้อมส่วนมีความรู้เกี่ยวกับสารมลพิษที่สำคัญที่มาทางอากาศคือก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์และก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์เกิดจากการทำลายวัตถุระเบิดที่เสื่อมคุณภาพไม่ได้มาตรฐานของโรงงานวัตถุระเบิดทหาร

สรุปผลการศึกษาค้นคว้าพบว่าประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบ, แหล่งกำเนิด, อันตรายของมลภาวะทางอากาศระดับปานกลาง

ค) ความรู้ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณโดยรอบโรงงานวัตถุระเบิดทหารด้านผลกระทบจากการทำลายวัตถุระเบิดที่เสื่อมคุณภาพของโรงงานวัตถุระเบิดทหารที่มีผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมบริเวณโดยรอบ โรงงานวัตถุระเบิดทหาร พบว่ามลภาวะที่ประสบอยู่บ่อย ๆ ในหมู่บ้าน ได้แก่ น้ำเสีย และ ฝุ่นละออง มีผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลกระทบทางด้านเสียง กลิ่น (แก๊สต่าง ๆ ไออกรด) การขนส่งทั้งวัตถุระเบิด เชื้อเพลิง วัตถุสำเร็จรูปควันเขม่า ดินปืน มีผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย

6.1.3 ผลการทดสอบสมมติฐาน

โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการทำลายวัตถุระเบิดที่เสื่อมคุณภาพของโรงงานวัตถุระเบิดทหารต่อสุขภาพทางด้านร่างกายและทางด้านจิตใจของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณโดยรอบ พบว่า การทำลายวัตถุระเบิดที่เสื่อมคุณภาพของโรงงานวัตถุระเบิดทหารก่อให้เกิดมลภาวะทางอากาศ ฝุ่นละออง ไออกรด ควัน เขม่าดินปืน ทำให้เกิดโรค ผิวหนังและโรกระบบทางเดินหายใจแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณโดยรอบแตกต่างกันตามกลุ่มอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผลกระทบจากการทำลายวัตถุระเบิดที่เสื่อมคุณภาพของโรงงานวัตถุระเบิดทหารด้านเสียงก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพทางด้านจิตใจของประชาชน

ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณโดยรอบแตกต่างกันตามระดับการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผลกระทบจากการทำลายวัตถุระเบิดที่เสื่อมคุณภาพของโรงงานวัตถุระเบิดทหารก่อให้เกิดมลภาวะทางอากาศเกิดก๊าซซัลเฟอร์ ไดออกไซด์เป็นสาเหตุทำให้น้ำฝนที่รองจากหลังคาสกปรกไม่ปลอดภัยที่จะใช้เป็นน้ำดื่มสำหรับบริโภคในครัวเรือนของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณโดยรอบแตกต่างกันตามกลุ่มอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นอกจากนั้นผลกระทบจากการทำลายวัตถุระเบิดที่เสื่อมคุณภาพของโรงงานวัตถุระเบิดทหารอาจเกิดมลภาวะทางอากาศและมีผลกระทบต่ออาการเจ็บป่วยพร้อมกันหลายคนในพื้นที่บริเวณเดียวกันของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณโดยรอบแตกต่างกันตามกลุ่มอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

6.2 อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาพิจารณาประเด็นที่น่าสนใจและมีความสำคัญนำมาอภิปรายผลดังนี้.-

ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมจากการทำลายวัตถุระเบิดที่เสื่อมคุณภาพของโรงงานวัตถุระเบิดทหารของผู้ปฏิบัติงานในโรงงานและประชาชนพบว่า ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประชากรกลุ่มตัวอย่างโดยเฉพาะกลุ่มผู้ปฏิบัติในโรงงานได้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันจากผู้บังคับบัญชาและได้ติดตามแหล่งข้อมูลข่าวสารด้านสื่อภายนอก ได้แก่วิทยุ โทรทัศน์ และการสนทนาพูดคุยกับเพื่อนร่วมงาน ตลอดจนได้รับการอบรมและมีมาตรการป้องกันตามกฎหมายความปลอดภัย คำเตือน เครื่องหมาย (Safety Sign) ต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด จึงมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของผู้ปฏิบัติงานในโรงงานผลิตวัตถุระเบิดทหารในระดับที่น้อย จากการที่มีมาตรการป้องกันของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในโรงงาน มีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงานเป็นประจำ จึงส่งผลให้มีพฤติกรรมป้องกันสุขภาพทั้งทางด้านร่างกายและทางด้านจิตใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการศึกษาของภิญโญ สาร ที่กล่าวว่า การให้ความรู้จะทำให้บุคคลที่ได้รับความรู้มีความเข้าใจมีเจตคติที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่ถูกต้องในที่สุด (อ้างในพรเพิ่ม พรหมมาส, 2540)

สำหรับประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณโดยรอบมีความรู้ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของสุชาติ จันต๊ะวงศ์ (2535) ซึ่งได้ศึกษาความรู้และพฤติกรรมของประชาชนในระดับท้องถิ่นต่อมลพิษทางอากาศของโรงงานไฟฟ้าจากเหมืองถ่านหินลิกไนต์

อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ต่อปัญหาจากฝุ่นละอองและก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ในระดับปานกลาง และเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของคนและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยที่มีผลความรู้ต่อปัญหาจากฝุ่นละอองก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์คือได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารมลพิษทางอากาศและพฤติกรรมอนามัยในการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในท้องถิ่นต่อมลพิษทางอากาศส่วนใหญ่มีพฤติกรรมอนามัยอยู่ในระดับปานกลาง

ในการศึกษาครั้งนี้สามารถยืนยันได้ว่ามีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของธนวรรณ อิมสมบุญ (อ้างในพรเพิ่ม พรหมมาส, 2540) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมสุขภาพหมายถึง การแสดงออกของบุคคลที่มีผลต่อสุขภาพของบุคคลนั้น ๆ เอง หรือบุคคลอื่น ๆ แล้วแต่กรณี รวมถึงการกระทำหรืองดเว้นการกระทำในสิ่งที่เป็นผลดี หรือผลเสียต่อสุขภาพ ในรูปแบบของ ความรู้ ความเข้าใจเจตคติ และการกระทำหรือการปฏิบัติทั้งหลายที่เป็นผลดีหรือผลเสียต่อสุขภาพมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ ชนวนทอง สี อสุวรรณ (2530) ตามแนวคิดทฤษฎีความเชื่อทางสุขภาพ ได้กล่าวไว้ว่า คนเราจะแสดงพฤติกรรมสุขภาพต่อเมื่อ

- 1) บุคคลนั้นมีความต้องการหรือค่านิยมที่จะหลีกเลี่ยงความเจ็บไข้ หรือมีความต้องการที่จะมีสุขภาพดี
- 2) บุคคลนั้นมีความเชื่อว่าพฤติกรรมทางสุขภาพนั้น ๆ จะช่วยป้องกันบรรเทาอาการเจ็บไข้ได้ และตนเองสามารถกระทำพฤติกรรมนั้นได้

ในการศึกษาทบทวนเอกสารและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้รวบรวมความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของมลภาวะในอากาศ อันได้แก่ ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และฝุ่นละออง ซึ่งมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและวิธีป้องกันอันตรายต่อสุขภาพ ตลอดจนพฤติกรรมป้องกันอันตรายจากมลภาวะทางอากาศ ที่เกิดจากการทำลายวัดบูรณะที่เสื่อมคุณภาพของโรงงานวัดบูรณะเปิดทหารมีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ผลกระทบจากการทำลายวัดบูรณะเปิดที่เสื่อมคุณภาพของโรงงานวัดบูรณะเปิดทหารต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณโดยรอบมีความรู้แตกต่างกันตามปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพของประชาชน

6.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้างนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษานี้ไปใช้ดังนี้.-

1) ผลการศึกษาค้างนี้ได้บ่งชี้ว่าประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา มีความรู้เกี่ยวกับมลภาวะทางอากาศ มีพฤติกรรมและวิธีการปฏิบัติในการป้องกันมลภาวะทางอากาศอยู่ในเกณฑ์ดี แต่มีคำตอบหลายประการที่บ่งชี้ให้ทราบว่าประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ยังมีความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติที่ยังไม่ถูกต้อง เช่น ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ทำให้เกิดโรคระบบทางเดินหายใจและฝุ่นละออง คาร์บอน เขม่าดินปืน และไอกรดก๊าซซัลเฟอร์ที่เกิดขึ้นทำให้คนเป็นโรคผิวหนัง โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบว่าไม่ใช่เป็นสาเหตุโดยมลพิษที่สำคัญที่มาทางอากาศคือก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ประชากรกลุ่มตัวอย่างตอบว่าไม่ใช่ นอกจากนั้นความรู้ ความเข้าใจของประชาชนต่อปัญหาเกี่ยวกับการทำลายวัตถุระเบิดที่ไม่ได้มาตรฐานด้านเสี่ยงระเบิด ฝุ่นละออง คาร์บอน เขม่า ไอกรด และการขนส่งวัตถุระเบิดเชื้อเพลิงจากโรงงานผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบว่าไม่ใช่เป็นผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น ผู้ที่มีอำนาจในการควบคุมโรงงานวัตถุระเบิดทหารจังหวัด นครสวรรค์ ควรให้มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการทำลายวัตถุระเบิดที่เสื่อมคุณภาพ และมาตรฐานการป้องกันให้แก่ประชาชน ตลอดจนการหามาตรการป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

2) ผู้บริหารโรงงานผลิตวัตถุระเบิดทหาร ควรให้การสนับสนุนด้านสวัสดิการสังคมและสุขภาพอนามัยแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนโดยรอบ ตลอดจนควรใช้กระบวนการกลุ่มผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วมในการเฝ้าระวังและติดตามการตรวจสอบข้อมูลรายงานเกี่ยวกับก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ฝุ่นไอกรดจากการทำลายวัตถุระเบิดที่เสื่อมคุณภาพจากโรงงานวัตถุระเบิดทหาร

3) จากข้อค้นพบบางประการจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง แสดงถึงความเชื่อถือของประชาชน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนโดยรอบโรงงานวัตถุระเบิดทหารด้านมาตรฐานการป้องกันผลกระทบที่เกิดจากการทำลายวัตถุระเบิดที่เสื่อมคุณภาพของโรงงานวัตถุระเบิดทหารในระดับดี แต่ไม่ได้หมายความว่าอุบัติเหตุอาจเกิดขึ้นได้อย่างฉับพลัน หากเกิดเหตุการณ์ไม่สงบโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะสงคราม ซึ่งพื้นที่บริเวณใกล้เคียงอาจมีผลกระทบต่อการทำลายแหล่งผลิตและเก็บรักษาวัตถุระเบิดทหารขึ้นได้ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับชุมชนและสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงในอนาคต

6.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ มีข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลาสั้นในการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงไม่สามารถศึกษาครอบคลุมเนื้อหาทางด้านความมั่นคงทางจิตใจของผู้ปฏิบัติงานในโรงงานอุตสาหกรรมเปิดทหารและความปลอดภัยจากทรัพย์สินของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณโดยรอบ ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาด้านความมั่นคงทางจิตใจและทัศนคติของประชาชนต่อการตั้งโรงงานผลิตและเก็บรักษาวัตถุระเบิดในพื้นที่ต่าง ๆ โดยการศึกษาเชิงสำรวจความคิดเห็นของประชาชนตลอดจนการทำประชาพิจารณ์